DOMSTOLENS DOM (åttonde avdelningen)

den 10 februari 2011 *

I mål C-30/10,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Linköpings tingsrätt genom beslut av den 28 oktober 2009, som inkom till domstolen den 19 januari 2010, i målet

Lotta Andersson

mot

Staten genom Kronofogdemyndigheten i Jönköping, Tillsynsmyndigheten, meddelar

DOMSTOLEN (åttonde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden K. Schiemann (referent) samt domarna A. Prechal och E. Jarašiūnas,

* Rättegångsspråk: svenska.

generaladvokat: Y. Bot,
justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Staten genom Kronofogdemyndigheten i Jönköping, Tillsynsmyndigheten, genom advokaten S. Granath,

— Sveriges regering, genom A. Falk och A. Engman, båda i egenskap av ombud,

— Spaniens regering, genom M. Muñoz Pérez, i egenskap av ombud,

— Europeiska kommissionen, genom J. Enegren, i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 10 c i rådets direktiv 80/987/EEG av den 20 oktober 1980 om skydd för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens (EGT L 283, s. 23; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 121), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/74/EG av den 23 september 2002 (EGT L 270, s. 10) (nedan kallat direktiv 80/987).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan Lotta Andersson och staten genom Kronofogdemyndigheten i Jönköping, Tillsynsmyndigheten, angående Lotta Anderssons rätt att erhålla betalning för en utestående fordran som grundar sig på hennes anställningsförhållande hos ett företag som har försatts i konkurs och i vilket Lotta Andersson var en av två aktieägare.

Tillämpliga bestämmelser

Unionslagstiftningen

Direktiv 80/987

3 Enligt artikel 1.1 i direktiv 80/987 ska direktivet tillämpas på fordringar som arbetstagare på grund av anställningsavtal eller anställningsförhållanden har gentemot arbetsgivare som är att anse som insolventa enligt artikel 2.1 i direktivet.

4 I artikel 10 c i direktiv 80/987 föreskrivs att detta direktiv inte ska påverka medlemsstaternas möjligheter att vägra att ta på sig eller begränsa den betalningsskyldighet som avses i artikel 3 i direktivet eller den garanterade förpliktelse som avses i artikel 7 i samma direktiv, i de fall då arbetstagaren, ensam eller tillsammans med nära anförvanter, var ägare till en väsentlig del av arbetsgivarens företag eller verksamhet och hade ett betydande inflytande över verksamheten.

Direktiv 2008/94/EG

5 Eftersom direktiv 80/987 hade ändrats flera gånger på ett väsentligt sätt kodifierades detta genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/94/EG av den

22 oktober 2008 om skydd för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens (kodifierad version) (EUT L 283, s. 36), för att skapa klarhet och överskådlighet.

6 I skäl 7 i direktiv 2008/94 anges följande:

”Medlemsstaterna kan införa begränsningar av garantiinstitutionernas ansvar. Begränsningarna bör vara förenliga med direktivets sociala mål, och vid införandet av dessa kan olika nivåer på fordringarna beaktas.”

7 Artikel 3 i detta direktiv har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall, om inte annat följer av artikel 4, vidta nödvändiga åtgärder för att tillförsäkra att garantiinstitutionerna säkerställer betalning av arbetstagarnas utestående fordringar som grundar sig på anställningsavtal eller anställningsförhållanden, inbegripet betalning av avgångsvederlag, förutsatt att nationell lagstiftning föreskriver det, när anställningsförhållandet upphör.

De utestående lönefordringar som garantiinstitutionen övertar avser en period före och/eller, i förekommande fall, efter ett datum som fastställts av medlemsstaterna.”

8 I artikel 7 i direktivet föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att underlåtenhet från arbetsgivarens sida, före inträdet av hans insolvens, att inbetala på honom ankommande obligatoriska bidrag till försäkringsinstitutionerna i enlighet med de nationella författningsreglerade socialförsäkringssystemen inte inverkar menligt på arbetstagarnas rätt till förmåner enligt dessa försäkringar, i den mån avdrag för arbetstagarens del av bidraget har gjorts vid utbetalning av arbetstagarnas löner.”

9 Artikel 12 i direktiv 2008/94 har följande lydelse:

”Detta direktiv skall inte påverka medlemsstaternas möjligheter att

a) vidta åtgärder för att förhindra missbruk,

b) vägra att ta på sig eller begränsa det ansvar som avses i artikel 3, eller den garanterade förpliktelsen som avses i artikel 7, om det visar sig att uppfyllandet av förpliktelsen är orimligt på grund av förekomsten av särskilda förbindelser mellan arbetstagaren och arbetsgivaren och gemensamma intressen som resulterat i hemliga överenskommelser mellan dem,

c) vägra att ta på sig eller begränsa den betalningsskyldighet som avses i artikel 3 eller den garanterade förpliktelse som avses i artikel 7 i de fall då arbetstagaren ensam eller tillsammans med nära anförvanter var ägare till en väsentlig del av arbetsgivarens företag eller verksamhet och hade ett betydande inflytande över verksamheten.”

Den nationella lagstiftningen

10 Enligt 1 § 1 lönegarantilagen (1992:497) svarar staten för betalning av arbetstagares fordran hos en arbetsgivare som har försatts i konkurs i Sverige eller i ett annat nordiskt land.

11 Enligt 7 § första stycket nämnda lag lämnas betalning vid konkurs enligt den statliga garantin för sådan fordran på lön eller annan ersättning och på pension som har förmånsrätt enligt 12 eller 13 § förmånsrättslagen (1970:979).

12 Enligt 7 a § lönegarantilagen lämnas betalning enligt garantin dock inte till sådan arbetstagare som avses i 12 § sjätte stycket förmånsrättslagen.

13 I 12 § första stycket förmånsrättslagen föreskrivs att den allmänna förmånsrätten följer med arbetstagarens fordran på lön eller annan ersättning på grund av anställningen.

14 Enligt 12 § sjätte stycket förmånsrättslagen gäller att om konkursgäldenären är näringsidkare, ska en arbetstagare som, själv eller tillsammans med nära anförvanter, senare än sex månader före konkursansökningen har ägt en väsentlig andel av företaget och som haft ett betydande inflytande över dess verksamhet inte ha förmånsrätt enligt denna paragraf, för lön eller pension.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

15 Linköpings Ridskola AB (nedan kallad Linköpings Ridskola) försattes i konkurs den 23 december 2008. Lotta Andersson, som är kärande i målet vid Linköpings tingsrätt, var mellan åren 1996 och 2008 sammanboende med Magnus Andersson. Lotta och Magnus Andersson ägde hälften var av aktierna i bolaget.

16 Lotta Andersson erhöll sina aktier genom gåva år 2006 och var anställd av Linköpings Ridskola sedan mitten av 1990-talet. Hon var styrelsesuppleant och hade rätt att ensam teckna firman fram till dess att Magnus Andersson, som var den ende styrelseledamoten, den 20 november 2008 beslutade att frånta henne firmateckningsrätten.

17 Genom beslut den 12 januari 2009 meddelade konkursförvaltaren att Lotta Andersson inte kunde beviljas lönegaranti enligt lönegarantilagen eftersom hon, senare än sex månader före konkursansökningen, hade ägt en väsentlig andel av företaget och haft betydande inflytande över dess verksamhet, varför hon enligt 12 § sjätte stycket förmånsrättslagen inte hade förmånsrätt för sina löneanspråk.

18 Lotta Andersson har vid Linköpings tingsrätt yrkat att motparten ska förpliktas att utge ersättning enligt lönegarantilagen till henne för lön för december år 2008 och en del av januari 2009 samt för uppsägningslön och semesterersättning med sammanlagt 138 240 kronor jämte lagstadgad ränta. Hon har gjort gällande att hon har förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen samt att hon inte omfattas av sjätte stycket i nämnda bestämmelse. Även om hon visserligen ägde en väsentlig andel i Linköpings

Ridskola hade hon nämligen vid tidpunkten för konkursansökan inget betydande inflytande över bolagets verksamhet och kunde inte styra den.

19 Mot denna bakgrund beslutade Linköpings tingsrätt att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Är en nationell bestämmelse, som undantar en arbetstagare från förmånsrätt på grund av att han själv eller jämte nära anförvanter senare än sex månader före konkursansökningen har ägt en väsentlig andel av företaget och haft ett betydande inflytande över dess verksamhet, förenlig med artikel 10 punkten c i [direktiv 80/987] [?]”

Prövning av tolkningsfrågan

20 Det ska inledningsvis noteras att tolkningsfrågan avser artikel 10 c i direktiv 80/987 medan den unionslagstiftning som är relevant för prövningen av målet vid Linköpings tingsrätt, med hänsyn till att det aktuella bolaget försattes i konkurs den 23 december 2008, är direktiv 2008/94, vilket trädde i kraft den 17 november 2008, något som också helt korrekt har påpekats i de skriftliga yttrandena från svaranden i det målet, från den spanska regeringen och från Europeiska kommissionen. Direktiv 2008/94 utgör en kodifiering av direktiv 80/987 och innehåller i allt väsentligt samma bestämmelser som detta sistnämnda direktiv. Sålunda har artikel 12 c i direktiv 2008/94 samma innehåll, och samma lydelse, som artikel 10 c i direktiv 80/987.

21 Den fråga som Linköpings tingsrätt har ställt ska därför omformuleras på det sättet att den avser huruvida artikel 12 c i direktiv 2008/94 ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell bestämmelse som undantar en arbetstagare från garantin för att erhålla betalning för sina utestående fordringar, på grund av att denne, själv eller jämte nära anförvanter, senare än sex månader före konkursansökningen har ägt en väsentlig andel av företaget och haft ett betydande inflytande över dess verksamhet.

22 I detta avseende gäller att lagstiftaren i artikel 3 i direktiv 2008/94 har infört en skyldighet att betala arbetstagarnas utestående fordringar, medan artikel 12 c i direktivet ger medlemsstaterna rätt att vägra att ta på sig eller begränsa denna skyldighet i de fall då arbetstagaren, ensam eller tillsammans med nära anförvanter, var ägare till en väsentlig del av arbetsgivarens företag eller verksamhet och hade ett betydande inflytande över verksamheten.

23 I artikel 12 c i direktiv 2008/94 anges inte hur länge den väsentliga delen av det aktuella företaget ska ha innehafts och det betydande inflytandet över dess verksamhet ska ha utövats för att medlemsstaterna ska kunna vägra att ta på sig eller begränsa nämnda betalningsskyldighet. För att avgöra huruvida denna bestämmelse utgör hinder för ett fastställande av en sådan sexmånadersperiod som den som anges i den nationella lagstiftning som är aktuell i målet vid Linköpings tingsrätt, ska domstolen studera hur nämnda bestämmelse är uppbyggd samt ändamålet med densamma.

24 Det framgår i det hänseendet av skäl 7 och av artikel 12 a–c i direktiv 2008/94 att lagstiftaren inte önskade påverka medlemsstaternas rätt att i vissa fall införa begränsningar av garantiinstitutionernas ansvar, däribland de fall som avses i nämnda artikel 12 c. Denna bygger på den underförstådda presumtionen att en arbetstagare som både var ägare till en väsentlig del av det aktuella företaget och hade ett betydande

inflytande över verksamheten därigenom kan vara delvis ansvarig vid företagets insolvens.

25 Denna rätt ska emellertid bedömas med hänsyn tagen till det sociala målet med direktiv 2008/94 som är att garantera alla arbetstagare ett minimiskydd inom Europeiska unionen vid arbetsgivarens insolvens, genom betalning av utestående fordringar som grundar sig på anställningsavtal eller anställningsförhållanden och som gäller lön för en viss period (se, för ett liknande resonemang, dom av den 11 september 2003 i målC-201/01, Walcher, REG 2003, s. I-8827, punkt 38 och där angiven rättspraxis).

26 Domstolen har dessutom redan slagit fast att genomförandet av en nationell regel som syftar till att förhindra missbruk inte får hindra att unionsbestämmelserna ges full verkan och tillämpas enhetligt i medlemsstaterna (domen i det ovannämnda målet Walcher, punkt 37).

27 Nu äventyras varken ändamålet med artikel 12 c i direktiv 2008/94 eller det sociala målet med detta direktiv av en nationell bestämmelse vilken, liksom den i målet vid Linköpings tingsrätt aktuella bestämmelsen, begränsar den kategori av arbetstagare som undantas från garantin att erhålla betalning för sina utestående fordringar, till dem som senare än sex månader före konkursansökningen har ägt en väsentlig andel av företaget och som haft ett betydande inflytande över dess verksamhet. Under sådana förhållanden kan det nämligen inte uteslutas att den arbetstagare som nekas garantin är ansvarig för företagets insolvens.

28 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den ställda frågan besvaras enligt följande. Artikel 12 c i direktiv 2008/94 ska tolkas så, att den inte utgör hinder för en nationell bestämmelse som undantar en arbetstagare från garantin att erhålla betalning för sina utestående fordringar, på grund av att han, själv eller jämte nära anförvanter, senare

än sex månader före konkursansökningen har ägt en väsentlig andel av företaget och haft ett betydande inflytande över dess verksamhet.

Rättegångskostnader

29 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (åttonde avdelningen) följande:

Artikel 12 c i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/94/EG av den 22 oktober 2008 om skydd för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens (kodifierad version) ska tolkas så, att den inte utgör hinder för en nationell bestämmelse som undantar en arbetstagare från garantin att erhålla betalning för sina utestående fordringar, på grund av att han, själv eller jämte nära anförvanter, senare än sex månader före konkursansökningen har ägt en väsentlig andel av företaget och haft ett betydande inflytande över dess verksamhet.

Underskrifter